

УДК 37.091.3
ББК 74.202.5
А79

Аралова Е. О.

А79 Літературне читання. 2 клас. II семестр (за підручником В. О. Науменко). — Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 223, [2] с. — (Серія «Початкова школа. Мій конспект».)

ISBN 978-617-00-2997-3.

Посібник містить орієнтовне календарно-тематичне планування та розробки компетентнісно орієнтованих уроків літературного читання у 2-му класі (II семестр), складені відповідно до вимог оновленої навчальної програми (у редакції 2016 р.), Орієнтовних вимог до оцінювання навчальних досягнень учнів 1–4-х класів (Наказ МОН від 19.08.2016 № 1009) за підручником В. О. Науменко (К. : Видавництво «Генеза», 2012).

Зміст конспектів уроків дібраний з метою формування в учнів *предметної*, зокрема *читацької компетентності* (формування в учнів повноцінних навичок читання як базової у системі початкового навчання та слухання; ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів; формування у дітей соціальних, морально-етичних, естетичних цінностей через зміст і художні образи літературних творів; формування у школярів умінь сприймати, розуміти, аналізувати й інтерпретувати літературні тексти різних видів з використанням літературознавчих понять, визначених програмою; розвиток мовлення учнів; формування вмінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого); розвиток творчої літературної діяльності школярів; формування у школярів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок, довідковим матеріалом, умінь шукати, добирати інформацію для розв'язання навчально-пізнавальних завдань; виховання потреби в систематичному читанні як засобі пізнання світу, самопізнання, загальнокультурного розвитку, естетичного задоволення) та *ключових компетентностей* (уміння вчитися; загальнокультурної; комунікативної; інформаційної; соціальної, здоров'язберезувальної, природознавчої).

Задля зручності використання всі розробки розміщені на окремих аркушах. Поля для записів дозволяють творчому вчителю, користуючись запропонованим у посібнику матеріалом, скласти власні плани-конспекти уроків курсу.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.091.3
ББК 74.202.5

ISBN 978-617-00-2997-3

© Аралова Е. О., 2016
© Корягін В. О., дизайн обкладинки, 2017
© ТОВ «Видавничка група «Основа», 2017

ЗМІСТ

Орієнтовне календарно-тематичне планування	5
Урок 49. Світлий настрої у ліричних творах про природу Тараса Шевченка. Т. Шевченко «Зоре моя вечірняя...», «Сонце заходить, гори чорніють...»	7
Урок 50. Світлий настрої у ліричних творах про природу Тараса Шевченка. Т. Шевченко «Тече вода з-під явора...»	12
Урок 51. То бадьорий, то мрійливо засмучений настрої у поезії Лесі Українки. Леся Українка «З гір на долину...», «Барвіночку мій хрещатий...»	16
Урок 52. Зустріч із українським письменником, яскравим ліриком Олександром Олесем. Олександр Олесь «В небі жайворонки в'ються...». Складання розповіді «Як співає жайворонок»	21
Урок 53. Чарівність кожної пори року в поезії Олександра Олеся. Олександр Олесь «Ліс восени». Порівняння	25
Урок 54. Загадковий світ природи, зима у поезії Олександра Олеся для дітей. Олександр Олесь «Біга зайчик-скакунець»	28
Урок 55. Пейзажна лірика Любові Забашти. Любов Забашта «Біле свято зими»	31
Урок 57. Ніжність і турботливість у змалюванні краси природи рідного краю. Любов Забашта «Берізонька»	35
Урок 58. Образ зими в поезії Мар'яни Савки. Мар'яна Савка «Біла пані», «Ведмежа зима»	39
Урок 59. Вірші Григорія Фальковича. Григорій Фалькович «Ми сьогодні — снігопади...», «Зимові канікули»	43
Урок 60. Платон Воронько — автор віршів для дітей. Платон Воронько «Казка про рукавичку»	47
Урок 61. З іскоркою гумору про твоїх ровесників у віршах Платона Воронька. Правда і небилиця. Платон Воронько «Причина», «Картина»	51
Урок 62. Художній образ у віршах Платона Воронька. Платон Воронько «В лісі є зелена хата». Поняття <i>художній образ</i>	54
Урок 63. Літо пахне сунічками в поезії Платона Воронька про рідну землю. Діалог. Платон Воронько «Сунічка-сестричка»	57
Урок 65. Вірші Наталки Поклад. Наталка Поклад «Сонячний зайчик», «Небилиця»	60
Урок 66. Звичайні картини природи так незвичайно описані у поезії Володимира Лучука. Володимир Лучук «На блакитних заплавах...», «Білий вірш»	64
Урок 67. Коли твір відкриває свої таємниці. Володимир Лучук «Дикий мак».	68
Урок 68. Твори для дітей Ліни Костенко. Ліна Костенко «Білочка восени». Переносне значення слів	71
Урок 69. Художні образи віхоли і снігопаду в поезії Ліни Костенко. Ліна Костенко «Баба Віхола», «Пряля»	75
Урок 70. Сумно хлюпає дощ. Ліна Костенко «Соловейко застудився»	80
Урок 71. З яким настроєм природа живе передчуттям зими? Вадим Скомаровський «Клени»	83
Урок 73. Засніжено, занесено зимовий гай. Вадим Скомаровський «Щиглик». Настрої персонажа	86
Урок 74. Літні пейзажі в поезії Вадима Скомаровського. Вадим Скомаровський «Козубок-колобок»	90
Урок 75. Як побачити дива? Ганна Чубач «У лісочку на пеньочку»	94
Урок 76. Коли твір відкриває свої таємниці. Ганна Чубач «Роса»	97
Урок 77. Як починається весна у вірші Анатолія Костецького. Анатолій Костецький «Починається весна»	101
Урок 78. Літній пейзаж у поезії Анатолія Костецького. Анатолій Костецький «Рибалка-дивак»	105
Урок 79. Буду я природі другом. Анатолій Костецький «Не хочу»	108
Урок 81. Віхола в поезії Анатолія Камінчука. Анатолій Камінчук «Баба Віхола»	111
Урок 82. Котики вербові гріють лапенята... Анатолій Камінчук «Котики вербові», «Береза розвивається»	114
Урок 83. Коли твір відкриває свої таємниці. Анатолій Камінчук «Ремез»	118
Урок 84. У світ доброти і фантазії поведуть твори Тамари Коломієць. Тамара Коломієць «Нагідка»	122
Урок 85. Рушник — оберіг українського народу. Тамара Коломієць «Біле поле полотняне»	126

Урок 86.	З гумором про хитру кицю і лінивого песика у віршах Ігоря Січовика. Гумористичні твори	130
Урок 87.	Вірші поета, якого називали доброоким. Іван Світличний «Півень-горлопан», «Слухала Лисичка Солов'я»	133
Урок 90.	Скринька цікавих і повчальних оповідань. Олександр Копиленко «Хоробре кошеня»	137
Урок 91.	Де багато пташок, там нема комашок. Юрій Старостенко «Смілива зозулька»	141
Уроки 92–93.	Розумний і вірний друг людини. Про суворий арктичний край розповідає письменник-мандрівник Микола Трублаїні. Микола Трублаїні «Тико і Волохан», «Хвиля-напасниця». Опис	145
Урок 94.	Побачений схід сонця, почутий спів жайворонка — не залишать байдужим. Василь Сухомлинський «Які вони бідні»	150
Урок 95.	Поетичні переживання верби. Василь Сухомлинський «Верба — мов дівчина золотокоса»	154
Урок 97.	Коли з мамою можна поділитися вигадками. Характер персонажа. Віра Артамонова «Ясенюк»	159
Урок 98.	Який він, твій ровесник? Володимир Сенцовський «Бабусин онучок». Портрет у художньому творі	162
Урок 99.	Мама завжди допоможе, навчить. Оповідання Андрія М'ястківського «Мудра голка»	166
Урок 101.	Веселий твір про серйозне зі скриньки сміху. Анатолій Григорук «З курми лягай, з півнями вставай»	170
Урок 102.	З гумором про дітей, їхні відчайдушні пригоди. Всеволод Нестайко «Як ми літали в космос»	174
Урок 105.	Літературні казки. Скринька казок українських письменників. Іван Франко «Лис Микита»	178
Урок 106.	Коли зайчик зрозумів, що нахабність шкодить у житті. Василь Чухліб «Заячий холодок»	182
Урок 107.	Я дуже люблю казки, тому що в них уся правда. Ніна Найдич «Василь Тимофійович мандрує» (уривок)	186
Урок 108.	Казки Галини Малик. «Чому папуга не навчився говорити», «Чому равлик ховається»	190
Урок 109.	Книжки повинні «працювати», а не стояти на полиці. Марина Павленко «Півтора бажання»	194
Урок 110.	Письменники-фантасти Марина та Сергій Дяченки. «Про Стаску та Чудовиська» (бувальщина)	197
Урок 111.	Справжній чарівник казки Олександр Дерманський. «Про двох бездомних джинів та один нічийний глек»	200
Урок 113.	Казковий світ Лариси Ніцой. «Страшне страховисько» (уривок)	204
Урок 114.	Казкові подорожі Лесі Ворониної. «Слон Ґудзик і вогняна квітка» (скорочено)	208
Урок 115.	Прогулянка до парку з Катериною Міхаліциною. «Хто росте у парку» (скорочено)	212
Урок 116.	Скринька казок зарубіжних письменників. Шарль Перро «Попелюшка, або Соболевий черевичок»	216
Урок 117.	Казка Ганса Крістіана Андерсена «Принцеса на горошині»	220
Література та Інтернет-ресурси	. . . . .	224

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

Усього годин за програмою — 119, з них:
 уроків позакласного читання — 17 год;
 тематичні контрольні роботи — 8 год;
 вивчення навчального матеріалу — 94 год.

№ з/п	Тема уроку	Дата
49	Світлий настрої у ліричних творах про природу Тараса Шевченка. Т. Шевченко «Зоре моя вечірняя...», «Сонце заходить, гори чорніють...»	
50	Світлий настрої у ліричних творах про природу Тараса Шевченка. Т. Шевченко «Тече вода з-під явора...»	
51	То бадьорий, то мрійливо засмучений настрої у поезії Лесі Українки. Леся Українка «З гір на долину...», «Барвіночку мій хрещатий...»	
52	Зустріч із українським письменником, яскравим ліриком Олександром Олесем. Олександр Олесь «В небі жайворонки в'ються...». Складання розповіді «Як співає жайворонок»	
53	Чарівність кожної пори року в поезії Олександра Олесь. Олександр Олесь «Ліс восени». Порівняння	
54	Загадковий світ природи, зима у поезії Олександра Олесь для дітей. Олександр Олесь «Біга зайчик-скакунець»	
55	Пейзажна лірика Любові Забашти. Любов Забашта «Біле свято зими»	
56	Урок позакласного читання № 9	
57	Ніжність і турботливість у змалюванні краси природи рідного краю. Любов Забашта «Берізонька»	
58	Образ зими в поезії Мар'яни Савки. Мар'яна Савка «Біла пані», «Ведмежа зима»	
59	Вірші Григорія Фальковича. Григорій Фалькович «Ми сьогодні — снігопади...», «Зимові канікули»	
60	Платон Воронько — автор віршів для дітей. Платон Воронько «Казка про рукавичку»	
61	З іскоркою гумору про твоїх ровесників у віршах Платона Воронька. Правда і небилиця. Платон Воронько «Причина», «Картина»	
62	Художній образ у віршах Платона Воронька. Платон Воронько «В лісі є зелена хата». Поняття <i>художній образ</i>	
63	Літо пахне суничками в поезії Платона Воронька про рідну землю. Діалог. Платон Воронько «Суничка-сестричка»	
64	Урок позакласного читання № 10	
65	Вірші Наталки Поклад. Наталка Поклад «Сонячний зайчик», «Небилиця»	
66	Звичайні картини природи так незвичайно описані у поезії Володимира Лучука. Володимир Лучук «На блакитних заплавах...», «Білий вірш»	
67	Коли твір відкриває свої таємниці. Володимир Лучук «Дикий мак»	
68	Твори для дітей Ліни Костенко. Ліна Костенко «Білочка восени». Переносне значення слів	
69	Художні образи віхоли і снігопаду в поезії Ліни Костенко. Ліна Костенко «Баба Віхола», «Пряля»	
70	Сумно хлюпає дощ, Ліна Костенко «Соловейко застудився»	
71	З яким настроєм природа живе передчуттям зими? Вадим Скомаровський «Клени»	
72	Урок позакласного читання № 11	
73	Засніжено, занесено зимовий гай. Вадим Скомаровський «Щиглик». Настрої персонажа	
74	Літні пейзажі в поезії Вадима Скомаровського. Вадим Скомаровський «Козубок-колобок»	
75	Як побачити дива? Ганна Чубач «У лісочку на пеньочку»	
76	Коли твір відкриває свої таємниці. Ганна Чубач «Роса»	
77	Як починається весна у вірші Анатолія Костецького. Анатолій Костецький «Починається весна»	
78	Літній пейзаж у поезії Анатолія Костецького. Анатолій Костецький «Рибалка-дивак»	
79	Буду я природі другом. Анатолій Костецький «Не хочу»	
80	Урок позакласного читання № 12	
81	Віхола в поезії Анатолія Камінчука. Анатолій Камінчук «Баба Віхола»	

№ з/п	Тема уроку	Дата
82	Котики вербові гріють лапенята... Анатолій Камінчук «Котики вербові», «Береза розвивається»	
83	Коли твір відкриває свої таємниці. Анатолій Камінчук «Ремез»	
84	У світ доброти і фантазії поведуть твори Тамари Коломієць. Тамара Коломієць «Нагідка»	
85	Рушник — оберіг українського народу. Тамара Коломієць «Біле поле полотняне»	
86	З гумором про хитру кицю і лінивого песика у віршах Ігоря Січовика. Гумористичні твори	
87	Вірші поета, якого називали доброоким. Іван Світличний «Півень-горлопан», «Слухала Лисичка Солов'я»	
88	Урок позакласного читання № 13	
89	Підсумковий урок за темою «Поетичні збірки». Контрольна робота № 5. Аудіювання (письмово)	
90	Скринька цікавих і повчальних оповідань. Олександр Копиленко «Хоробре кошеня»	
91	Де багато пташок, там нема комашок. Юрій Старостенко «Смілива зозулька»	
92–93	Розумний і вірний друг людини. Про суворий арктичний край розповідає письменник-мандрівник Микола Трублаїні «Тико і Волохан», «Хвиля-напасниця». Опис	
94	Побачений схід сонця, почутий спів жайворонка — не залишай байдужим. Василь Сухомлинський «Які вони бідні»	
95	Поетичні переживання верби. Василь Сухомлинський «Верба — мов дівчина золотокоса»	
96	Урок позакласного читання № 14	
97	Коли з мамою можна поділитися вигадками. Характер персонажа. Віра Артамонова «Ясенюк»	
98	Який він, твій ровесник? Володимир Сенцовський «Бабусин онучок». Портрет у художньому творі	
99	Мама завжди допоможе, навчить. Оповідання Андрія М'ястківського «Мудра голка»	
100	Контрольна робота № 6. Аудіювання (письмово)	
101	Веселий твір про серйозне зі скриньки сміху. Анатолій Григоруk «З курми лягай, з півнями вставай»	
102	З гумором про дітей, їхні відчайдушні пригоди. Всеволод Нестайко «Як ми літали в космос»	
103	Підсумковий урок за темою «Оповідання». Контрольна робота № 7. Робота з літературним твором (письмово)	
104	Урок позакласного читання № 15	
105	Літературні казки. Скринька казок українських письменників. Іван Франко «Лис Микита»	
106	Коли зайчик зрозумів, що нахабність шкодить у житті. Василь Чухліб «Заячий холодок»	
107	Я дуже люблю казки, тому що в них уся правда. Ніна Найдич «Василь Тимофійович мандрує» (уривок)	
108	Казки Галини Малюк. «Чому папуга не навчився говорити», «Чому равлик ховається»	
109	Книжки повинні «працювати», а не стояти на полиці. Марина Павленко «Півтора бажання»	
110	Письменники-фантасти Марина та Сергій Дяченки. «Про Стаску та Чудовиська» (бувальщина)	
111	Справжній чарівник казки Олександр Дерманський. «Про двох бездомних джигів та один нічийний глек»	
112	Урок позакласного читання № 16	
113	Казковий світ Лариси Ніцой. «Страшне страховисько» (уривок)	
114	Казкові подорожі Лесі Ворониної. «Слон Гудзик і вогняна квітка» (скорочено)	
115	Прогулянка до парку з Катериною Міхаліциною. «Хто росте у парку» (скорочено)	
116	Скринька казок зарубіжних письменників. Шарль Перро «Попелюшка, або Соболевий черевичок»	
117	Казка Ганса Крістіана Андерсена «Принцеса на горошині»	
118	Підсумковий урок за темою «Літературні казки» Контрольна робота № 8. Навичка читання вголос (усно)	
119	Підсумковий урок за рік	

Примітка. Перелік авторів, визначених у колі читання оновленої навчальної програми, має рекомендаційний характер і може бути змінений учителем. Програма також не містить чіткого розподілу годин на вивчення кожного розділу, подане календарно-тематичне планування є орієнтовним.

УРОК 49. СВІТЛИЙ НАСТРІЙ У ЛІРИЧНИХ ТВОРАХ ПРО ПРИРОДУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА. Т. ШЕВЧЕНКО «ЗОРЕ МОЯ ВЕЧІРННЯ...», «СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ, ГОРИ ЧОРНІЮТЬ...»

Дата _____

Клас _____

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити знання учнів про життя і творчість Т. Г. Шевченка; навчати читати вірші Тараса Шевченка та уявляти описані пейзажі, малювати їх, створювати словесні картини; удосконалювати навички правильного, виразного, швидкого читання; розвивати зв'язне мовлення учнів, їхнє мислення, творчі здібності; збагачувати лексичний запас школярів; виховувати любов до слова, бажання шанувати творчість Т. Г. Шевченка; сприяти національному вихованню учнів;
- **формування ключових компетентностей:**
  - уміння вчитися: формувати здатність сприймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
  - комунікативної: удосконалювати володіння позитивними навичками спілкування, уміння налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
  - інформаційної: розвивати вміння здобувати з підручника необхідну інформацію;
  - соціальної: формувати здатність працювати в парі, з усіма в колективі;
  - загальнокультурної: сприяти дотриманню норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Основні терміни і поняття: пейзаж.

Міжпредметні зв'язки: природознавство, образотворче мистецтво, музичне мистецтво.

Обладнання: автопортрет Т. Г. Шевченка; збірка «Кобзар»; аудіозапис пісні «Зоре моя вечірня...»; картки із завданнями для роботи в парах.

Хід уроку

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Нумо, діти, підведіться!
Всі приємно посміхніться.
Пролунав уже дзвінок,
Починаємо урок!

2. Артикуляційні вправи

1) Дихальна гімнастика.

— Швидко і глибоко вдихніть носом повітря і повільно спокійно видихніть ротом, вимовляючи звуки [а], [о], [у], [и], [і], [е].

2) Робота над чистомовкою.

Ра-ра-ра, ра-ра-ра —
Там висока гора.
Ро-ро-ро, ро-ро-ро —
У Сашка гостре перо.
Рі-рі-рі, рі-рі-рі —
Ясне сонце угорі.
Ря-ря-ря, ря-ря-ря —
Розлилась ясна зоря.
Ри-ри-ри, ри-ри-ри —
Книжку в руки ти бери.

3) Читання слів у пірамідках.

за	на
моя	гай
зоре	гори
горою	сонце
Дніпра	чорніє
розкажи	садочок
вечірняя	виходить

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Етап дотекстової діяльності та підготовки учнів до сприймання змісту тексту

1) Актуалізація опорних знань.

— Сьогодні ми розпочинаємо вивчати новий розділ. Прочитайте його назву на с. 55.

— Відкривають цей розділ твори славетного українського поета, письменника, художника, великого Кобзаря — Тараса Григоровича Шевченка.

— Що вам уже відомо про нього?

— Які його твори ви знаєте?

— Люди шанують великого Кобзаря. На його честь називають міста, вулиці, парки, йому зводять пам'ятники. (*Демонстрування фото, листівок.*) А чи є у нашому місті місця, пов'язані з ім'ям Т. Г. Шевченка?

2) Повідомлення теми та завдань уроку.

— Сьогодні ми починаємо вивчати поезію Т. Г. Шевченка. Його творчість і життєвий шлях ви будете вивчати протягом усіх шкільних років, а до його «Кобзаря» повертатиметеся все життя.

3) Самостійне здобування інформації учнями. Читання довідки від жар-птиці (с. 55).

— Коли народився Тарас Шевченко?

— Де народився Т. Г. Шевченко?

— Ким були батьки Тараса?

— Хто такі кріпаки?

— Що вмів робити малий Тарас?

4) Доповнення вчителем інформації про Т. Г. Шевченка.

— Гірке дитинство випало на його долю. Коли Тарасові минуло 9 років, радість і вітха змінилися горем: померла мама. І почалося сирітське життя біля мачухи. Її дратувала його мрійливість, гаряча вдача. Коли Тарасові виповнилось 11 років, від злиднів та важкої роботи помер і батько. Хлопчик залишився сиротою.

Малому Тарасові дуже хотілося вчитися читати і писати, а ще більше він хотів бути малярем, тобто художником. Усе, що бачив, хотів малювати. Довго терпів знущання дядя, пана, аби тільки стати художником.

Усміхнулася доля Шевченкові тоді, коли йому виповнилось 24 роки. На життєвій дорозі зустрів добрих і розумних людей, які побачили в ньому талановиту людину і викупили з неволі. Молодий хлопець вступив до Академії художеств. Погляньте на портрет Шевченка! Його створив сам Тарас. У той самий час Тарас написав багато творів. Він писав вірші про народ, його життя і тому назвав свою книгу «Кобзар» — так називали мандрівних співців, які співали пісні про народ, козаків, славне героїчне минуле. Тарас Григорович прожив усього 47 років. Трагічною була доля Шевченка. Та його життя було, наче зірка: яскраво запалало, але швидко згасло.

2. Етап підготовки учнів до сприймання змісту тексту

1) Робота за малюнком (с. 55).

- Розгляньте ілюстрацію. Що зобразив художник?
- Який стан природи передав художник?
- Які кольори переважають на малюнку?

2) Вступне слово вчителя.

— У житті великого поета були часи, коли він перебував у засланні, далеко від рідного краю. Він дуже сумував за рідними місцями, за природою рідної України і продовжував таємно писати поезії. У засланні була створена поема «Княжна», уривок з якої ми читатимемо. Слова цього вірша поклав на музику композитор Я. Степовий — так виникла пісня «Зоре моя вечірняя...». Послухайте її.

3) Слухання аудіозапису пісні «Зоре моя вечірняя...».

- Що ви відчували, слухаючи пісню? Що уявили?

3. Етап первинного сприймання змісту тексту учнями

Виразне читання вчителем вірша Т. Г. Шевченка «Зоре моя вечірняя...».

4. Етап перевірки первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- З якою інтонацією читали вірш?

2) Словникова робота.

Вправа «На одному видиху»

— Наберіть повітря в груди і спробуйте на видиху прочитати окремо кожний стовпчик слів. Потім спробуйте прочитати по два на вибір стовпчики.

Вечірняя	позичає	сокорина
тихесенько	похилилась	зеленії
веселочка	розіслала	розпустила

- Прочитайте слова, що означають дію предмета.
- Прочитайте слова, що означають ознаку предмета.
- Прочитайте слова, що означають назву предмета.

5. Етап поглибленого смислового й структурного аналізу тексту

1) Вправа «Бджілки» (напівголосне самотійне читання вірша учнями).

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

Бесіда за змістом прочитаного з елементами вибіркового читання

- До кого і як звертається поет у вірші? Прочитайте.
- Що він просить у зорі?
- Як гадаєте, чому просить поговорити тихесенько?
- Про що просить розказати поет? Прочитайте ці рядки.
- Яку річку згадує поет у вірші?
- Як ви розумієте вислів у *Дніпра веселочка воду позичає*?
- За чим журиться поет?
- Як ви гадаєте, чому автор використовує таку форму слів: *сонечко, веселочка, тихесенько*?
- Які рими використовує поет у творі? Прочитайте.

3) Ознайомлення із пейзажем у художньому творі.

— Пригадайте з уроків образотворчого мистецтва, як називають зображення картин природи?

— Художники малюють природу фарбами, а письменники і поети змальовують природу словами. У літературі теж є пейзаж, тільки створений він словами.

— Який пейзаж (*картину природи*) змальовує Тарас Шевченко у вірші?

4) **Робота в парах. Читання у спосіб «Обличчям до обличчя».**

— Читаючи вірш, передайте смуток, тугу за Україною.

5) **Виразне читання вірша «Зоре моя вечірняя...» учнями.**

Фізкультхвилинка

Хто ж так, хто вже там стомився
І направо похилився?
Треба дружно всім нам встати,
Фізкультпаузу почати:
Руки вгору, руки вниз,
І легесенько прогнись.
Руки в боки, руки так,
Руки вгору, як вітряк.
Раз — присядьте, два — присядьте,
І за парти тихо сядьте.

6. Етап підготовки учнів до сприймання змісту тексту

Вступне слово вчителя

— Майже десять років провів Т. Г. Шевченко на чужині в далекій Орській фортеці. Сумуючи за Батьківщиною, у цей час він написав багато творів. Серед них — і вірш, що ми читатимемо, — «Сонце заходить, гори чорніють...».

7. Етап первинного сприймання змісту тексту учнями

Виразне читання вчителем вірша Т. Г. Шевченка «Сонце заходить, гори чорніють...».

8. Етап перевірки первинного сприймання змісту твору

1) *Перевірка емоційного сприймання змісту.*

— Що вас вразило? здивувало?

— Які почуття вас огорнули під час слухання вірша?

2) *Словникова робота.*

Вправа «Читання луною» за учнем, який гарно читає

Заходить	пташечка
чорніють	гори
німіє	сонце
тихне	люди
радіють	серце
одпочиває	поле

— Прочитайте слова, що означають дію предмета.

— Прочитайте слова, що означають назву предмета.

— До слів першого стовпчика доберіть слова із другого.

9. Етап поглибленого смислового й структурного аналізу тексту

1) *Вправа «Дощик» (хорове читання вірша учнями).*

Дощик накрапає. (*Читають повільно і тихо.*)

Дощик сильніший. (*Швидше і голосніше.*)

Злива. (*Голосно і скоромовкою.*)

Дощик слабшає, дощ накрапає, дощ припинився. (*У зворотному напрямі.*)

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

Бесіда за змістом прочитаного

- Яку пору доби поет описує у вірші?
- Що відбувається із заходом сонця?
- Чому радіють люди?
- Які думки охоплюють поета із настанням вечора?
- Який пейзаж змальовує Тарас Шевченко у цьому вірші?

3) Робота в парах.

Завдання на картках

Прочитайте описи. Чи такі пейзажі змальовано у віршах? Підкресліть те, що об'єднує ці два пейзажі.

«ЗОРЕ МОЯ ВЕЧІРННЯ...» Поет уявляє, як за горою сідає сонечко, над Дніпром перекинулася веселка, сорина розпустила віти, над водою похилилася верба. Він мріє про Україну й хоче поговорити про неї з вечірньою зорею	«СОНЦЕ ЗАХОДИТЬ, ГОРИ ЧОРНІЮТЬ...» Поет уявляє темний садочок в Україні, а бачить захід сонця на чужині, чорні гори, поле, гай і зорю на синьому небі

Перевірка виконання завдання.

4) Словесне малювання.

- До вірша «Сонце заходить, гори чорніють...» художник не створив ілюстрації.
- Які фарби ви використали б, щоб намалювати свою ілюстрацію? Що ви зобразили б? Опишіть свій малюнок.

5) Робота з репродукцією картини М. Пимоненка «Вечоріє».

- Розгляньте репродукцію картини М. Пимоненка «Вечоріє».
- Який настрій викликає ця картина?
- Хто зображений на картині?
- У які дні відбувається те, що зображено? Що про це свідчить? (*Село з глиняними хатками, діти, їхній одяг.*)
- Які фарби переважають? Де вже темно, а куди ще досягають промені сонечка? Як це показано фарбами?
- Це справді саме той куточок України, за яким так сумував поет, перебуваючи на чужині. Художник точно передав спокійний вечір у селі.
- Відшукайте і прочитайте рядочки твору, яким відповідає зображене на картині.

6) Виразне читання вірша «Сонце заходить, гори чорніють...» учнями.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Етап рефлексивного аналізу змісту прочитаного

Вправа «Мікрофон»

- Кому був присвячений сьогоднішній урок?
- Що нового дізналися про життя і творчість Т. Г. Шевченка?
- Як називаються поезії, над якими працювали?
- Який пейзаж був змальований автором у цих творах?
- Який вірш сподобався вам? Чим саме?

2. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання

Вивчити один з віршів напам'ять (с. 55–56). За бажанням намалювати свою ілюстрацію до одного з творів.

Дата _____

Клас _____

УРОК 50. СВІТЛИЙ НАСТРІЙ У ЛІРИЧНИХ ТВОРАХ ПРО ПРИРОДУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА. Т. ШЕВЧЕНКО «ТЕЧЕ ВОДА З-ПІД ЯВОРА...»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжити ознайомлення учнів із творами Т. Г. Шевченка; навчати відчувати і розуміти вірші поета; визначати засоби художньої виразності у творах, які читаються; допомогти дітям відчувати, що в картинах природи Тараса Шевченка все живе, думає, спілкується — одухотворене; удосконалювати навички виразного читання поетичних творів, уміння словесно малювати картини природи; розвивати зв'язне мовлення школярів, образне мислення; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до поетичного слова, до рідного краю, до природи, бажання шанувати творчість Т. Г. Шевченка;
- **формування ключових компетентностей:**
  - уміння вчитися:* формувати здатність сприймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати результати своєї роботи;
  - комунікативної:* удосконалювати володіння позитивними навичками спілкування, уміння налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, групі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
  - інформаційної:* розвивати вміння здобувати з підручника необхідну інформацію;
  - соціальної:* формувати здатність працювати в парі, групі, з усіма в колективі;
  - загальнокультурної:* сприяти дотриманню норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Основні терміни і поняття: пейзаж.

Міжпредметні зв'язки: природознавство, образотворче мистецтво.

Обладнання: автопортрет Т. Г. Шевченка; збірка «Кобзар»; малюнки явора, верби, калини; конверти із завданнями для роботи в групах; клей для кожної групи.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Всі почули ви дзвінок —
Він покликав на урок.
Кожен з вас приготувався,
На перерві постарався.
Тож і ми часу не гаймо,
Урок наш розпочинаймо.

2. Артикуляційні вправи

1) Розчитування за таблицею.

- Повільно, розтягуючи, прочитайте стовпчики зі звуками [а], [и], [і];
- швидко, чітко прочитайте стовпчики зі звуками [п], [б], [р].

2) Робота над скоромовкою.

Три кролики
На роликах.
Не кролики —
Королики!
Чи ж зможе і корова
Купити кролячі ролики
І стать, як кролик-ролер?

Леся Мовчун

3) Читання слів у пірамідках.

за	їх
гаю	над
вода	яром
явора	ряску
кругом	своїми
качечка	молодіє
випливає	верболози

3. Перевірка домашнього завдання

1) Інтелектуальний тренінг.

— Вставте пропущені букви, що позначають голосні звуки. Прочитайте утворене речення.

Р_зк_ж_, _кз_г_р_ _с_н_чк_с_д_ _...

— До якого вірша належить цей рядок? Хто його автор?

2) Виставка ілюстрацій до віршів Т. Г. Шевченка.

3) Читання напам'ять вивчених віршів.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Етап дотекстової діяльності та підготовки учнів до сприймання змісту тексту

1) Вступне слово вчителя.

— Тарас Шевченко зростав в Україні серед мальовничої природи. Поет був закоханий у природу рідного краю і тому, мабуть, кожен рядок його вірша виблискує краплинами любові до неї. Так, наприклад, дослідники творчості Тараса Григоровича підраховували, що тільки у своєму «Кобзарі» слово *калина* він ужив 385 разів, а всього у творах Шевченка калина згадується 965 разів. Чим є калина для українського народу? Так, це символ України. Недарма народна мудрість говорить: «Без верби й калини нема України».

2) Повідомлення теми та завдань уроку.

— Сьогодні ми ознайомимося ще з одним чудовим віршем Кобзаря — «Тече вода з-під явора...». Цей твір був написаний Тарасом Шевченком за місяць до смерті. Саме в той час поет був дуже хворий. А душа рвалася з далекого Петербурга в Україну. Своїм друзям він казав, що дочекається весни, поїде в Україну, а там йому полегшає. А поки що в поезії оживала її чарівна краса...

2. Етап підготовки учнів до сприймання змісту тексту

Розвиток уваги до незнайомих слів

— У вірші вам зустрінуться незнайомі слова. Ознайомтеся з їхнім тлумаченням на с. 56.

— Поміж малюнків на дошці знайдіть і покажіть явір.

3. Етап первинного сприймання змісту тексту учнями

Виразне читання вчителем вірша Т. Г. Шевченка «Тече вода з-під явора...».

4. Етап перевірки первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

— Що вас вразило у вірші? Що здивувало?

— Які картини постали у вашій уяві під час читання вірша?

2) Словникова робота.

а) Тлумачення значення деяких слів.

— Встановіть відповідність між словом і його тлумаченням.

Ряска — багаторічна трав'яниста дрібна плаваюча круглолиста рослина, що покриває води (*зазвичай стоячі*) та є їжею для водоплавних птахів.

Яр — глибока довга западина (*переважно з крутими або прямовисокими схилами*), що утворилася внаслідок розмиву пухких осадових порід тимчасовими потоками.

б) Вправа «На одному видиху».

Наберіть повітря в груди і спробуйте на видиху прочитати окремо кожний стовпчик слів. Потім спробуйте прочитати відразу два стовпчики.

Тече	долиною
вода	калинонька
явора	верболози
яром	пишається
хлюпоцуться	качуром

— Прочитайте найдовше і найкоротше слова.

— Прочитайте слова, що означають дію предмета.

— Прочитайте всі двоскладові слова.

Фізкультхвилинка

Взимку холодно у лісі.
Всі дерева голі й лисі.
Білка ж гарне хутро має,
Ще й зарядка зігриває.
Зранку хутко із дупла —
Зігриватись до тепла.
Поскакає по гілках,
Побігає по стежках,
На всі боки прогиналась,
Лосів в лісі роздивлялась.
Плечі добре розрівняли

5. Етап поглибленого смислового й структурного аналізу тексту

1) Вправа «Бджілки» *напівголосне самостійне читання вірша учнями.*

2) *Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.*

Бесіда за змістом прочитаного з елементами вибіркового читання

— Який куточок рідної природи поет описує у своєму вірші?

— Куди тече вода?

— Які рослини згадає поет у вірші? Доведіть словами тексту.

— Як ви розумієте словосполучення *пишається калинонька*?

— Яких тварин згадано у вірші? Зачитайте рядки, у яких ідеться про них.

— Як ви розумієте слова *качечка розмовляє з дітками своїми*?

— З яким почуттям поет описує природу рідного краю? Доведіть словами тексту.

— Який пейзаж (*картину природи*) змалює Тарас Шевченко у цьому вірші?

— Які рими використав поет у творі? Зачитайте.

3) **Робота в парах.** Читання у спосіб «Обличчям до обличчя».

4) **Вправа «Дочитай далі».**

Учитель читає слово з вірша, а учні, відшукавши його, дочитують рядок до кінця.

5) **Вправа «Знайди пари».**

— Для слів з першого стовпчика знайдіть відповідні слова з другого.

пишається	качечка
хлюпощуться	калінонька
впливає	качаточка

— Якого звучання надають поезії слова з другого стовпчика? (*Ніжного, теплого*)

6) **Виразне читання вірша «Тече вода з-під явора...» учнями.**

7) **Робота в групах.** Створення мультфільму за змістом вірша.

У конверті для кожної групи — аркуш зі схематичним зображенням кінострічки на 8 кадрів та окремі малюночки верби, річки, явора, гори, квітучої калини, качки, качура, каченят.

Малюнками діти заповнюють кадри кінострічки відповідно до змісту вірша. Під час перевірки роботи діти озвучують створений мультфільм.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Етап рефлексивного аналізу змісту прочитаного

Вправа «Незакінчені речення»

- На уроці ми читали поезію...
- На уроці я навчився...
- На уроці я дізнався...

2. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання

Навчитися виразно читати вірш (с. 56). За бажанням намалювати свою ілюстрацію до поезії.

Дата _____

Клас _____

УРОК 51. ТО БАДЬОРИЙ, ТО МРІЙЛИВО ЗАСМУЧЕНИЙ НАСТРІЙ У ПОЕЗІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ. ЛЕСЯ УКРАЇНКА «З ГІР НА ДОЛИНУ...», «БАРВІНОЧКУ МІЙ ХРЕЩАТИЙ...»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з творами видатної української поетеси Лесі Українки; навчати розуміти їхню поетичну мову, відчувати особливості створення художнього образу, майстерне використання поетесою прийому уособлення; удосконалювати навички виразного читання поетичних творів; розвивати зв'язне мовлення школярів, відчуття ритму, пам'ять, естетичний смак; збагачувати лексичний запас учнів; виховувати любов до рідного краю, до художнього слова;
- **формування ключових компетентностей:**
  - уміння вчитися:* формувати здатність сприймати мету, яку ставить учитель, відповідно до неї планувати і виконувати необхідні дії, контролювати й оцінювати свої результати;
  - комунікативної:* удосконалювати володіння позитивними навичками спілкування, уміння налагоджувати взаємодію під час роботи в парі, будуючи відповідним чином свої висловлювання;
  - інформаційної:* розвивати вміння здобувати з підручника необхідну інформацію.
  - соціальної:* формувати здатність працювати в парі, з усіма в колективі;
  - загальнокультурної:* сприяти дотриманню норм мовленнєвої культури, правил поведінки на уроці.

Тип уроку: урок набуття нових знань.

Міжпредметні зв'язки: природознавство, образотворче мистецтво.

Обладнання: портрет Лесі Українки; збірки її творів; ілюстрації картин весняної природи; малюнок барвінку.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Дзвенить, дзвенить шкільний дзвінок —
Нас закликає до навчання.
Ми поспішаєм на урок
І знову йдемо в світ пізнання.

2. Артикуляційні вправи

1) **Вимова складів із чергуванням звуків (спочатку — пошепки, потім — голосно, повільно, потім — швидко).**

бо — по	са — ша
ба — па	со — шо
бе — пе	се — ше
бі — пі	су — шу
бу — пу	сі — ші

2) **Робота над чистомовкою.**

Ма-ма-ма, ма-ма-ма —
Йде холодна вже зима.
Му-му-му, му-му-му —
Смачного молока кому?

Мо-мо-мо, мо-мо-мо —
До школи швидко ми йдемо.
Ми-ми-ми, ми-ми-ми —
У хаті нові килими.

3) **Вправа «Не спіткнись!».**

— Швидко і чітко прочитайте стовпчики слів. Намагайтеся «не спіткнутися» на слові, що відрізняється від решти.

мак	ріка	тінь
мак	ріка	тінь
мак	ріка	тінь
мак	ріпа	тінь
так	ріка	лінь
мак	ріка	тінь

3. **Перевірка домашнього завдання**

Виставка створених ілюстрацій до творів.
Виразне читання віршів учнями.

II. **ОСНОВНА ЧАСТИНА**

1. **Етап дотекстової діяльності та підготовки учнів до сприймання змісту тексту**

1) **Повідомлення теми та завдань уроку.**

— Сьогодні ми ознайомимося з поезіями видатної української поетеси, перекладачки, культурної діячки Лесі Українки.

2) **Актуалізація опорних знань.**

- Що вам відомо про цю людину?
- Хто знає справжнє прізвище поетеси?
- З якими фактами її біографії ви вже знайомі?
- Які твори ви вже читали?

3) **Самостійне здобування інформації учнями. Читання довідки від жар-птиці (с. 58).**

- Які здібності, крім поетичних, притаманні Лесі Українці?
- Який підручник створила поетеса?

4) **Доповнення вчителем інформації про Лесю Українку.**

— Справжнє ім'я поетеси — Лариса Петрівна Косач-Квітка.

Народилася вона 25 лютого 1871 року в місті Новоград-Волинський.

Мати, Ольга Петрівна Драгоманова-Косач — письменниця, яка створила під псевдонімом Олена Пчілка. Батько — високоосвічений поміщик, який дуже любив літературу і живопис. Дядько — Михайло Драгоманов (*відомий український діяч*).

Рано (у 4 роки) навчилася читати. Вже в 5 років вона почала самостійно писати п'єси, а у 8 років — написала свій перший вірш. Але в 10 років у дівчинки почалися серйозні проблеми зі здоров'ям: у Лесі діагностували туберкульоз кісток. Із цієї причини дівчині довелося відмовитися від музичної кар'єри. Вона знала понад 10 іноземних мов, європейські та слов'янські мови (*російську, польську, болгарську та ін.*), а також давньогрецьку, латинську, що свідчило про її високий інтелектуальний рівень. У 12 років Леся Українка почала перекладати книгу «Вечори на хуторі біля Диканьки» Миколи Гоголя, її почали друкувати в українських літературних журналах. У 19-річному віці Леся сама написала для молодших сестер «Стародавню історію східних народів».

Леся Українка багато перекладала — М. Гоголя, А. Міцкевича, Г. Гейне, В. Гюго, Гомера та інших.

На честь Лесі Українки названі бульвар, площа, театр, центральна публічна бібліотека для дорослих у Києві. Ім'я Лесі Українки мають вулиця, парк, університет і музей археології у Луцьку, а також велика кількість площ, вулиць, театрів, вишів, установ та підприємств України. 1971 року за рішенням міжнародної організації ЮНЕСКО 100-річчя з дня народження Лесі Українки святкувалося в усьому світі.

2. Етап підготовки учнів до сприймання змісту тексту

1) Робота з рубрикою «лілія»: помічай незвичні слова і вирази (с. 58).

— Чи замислювалися ви коли-небудь над тим, як настає весна?

— Прочитайте інформацію під знаком «лілії», зверніть увагу на виділені слова та вирази.

— Якою ви уявили цю весну — непомітною, що поступово вступає у свої права, чи нестримною, швидкою?

— Які з-поміж виділених слів допомогли вам побачити, а які — почути настання весни? Опишіть, як ви уявляєте початок цієї пори року.

2) Робота з малюнком (с. 58).

— Розгляньте малюнок. Яку пору року зобразив художник?

— Які кольори використав для зображення весни?

— Які ознаки весни ми можемо побачити на малюнку?

3) Слово вчителя.

— Ми прочитаємо вірш Лесі Українки і побачимо, як зобразила настання весни поетеса.

3. Етап первинного сприймання змісту тексту учнями

Виразне читання вчителем вірша Лесі Українки «З гір на долину...».

4. Етап перевірки первинного сприймання змісту твору

Перевірка емоційного сприймання змісту

— Чи сподобався вірш? Що саме сподобалося? вразило?

5. Етап поглибленого смислового й структурного аналізу тексту

1) Вправа «Бджілки» (напівголосне самотійне читання вірша учнями).

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

Бесіда за змістом прочитаного

— Яку пору року описала поетеса у вірші? Доведіть.

— Від імені кого ведеться розповідь у вірші? (*Від імені весняної води*)

— Назвіть слова, якими поетеса передає рух весняної води.

— Яку ознаку весни втілюють ці слова?

— Як ви гадаєте, чому авторка використала порівняння весняної води з волею?

— Який настрій цього вірша?

3) Вибіркове читання.

— Виберіть і прочитайте рими, що поетеса використовує у творі.

— З-поміж слів, поданих на дошці, виберіть ті, що характеризують весняну воду.

Нестримна, грайлива, грізна, шалена, ніжна, весела, тривожна, бурхлива, нескорена.

4) Виразне читання вірша «З гір на долину...» учнями.

Фізкультхвилинка

У володарки-Зими
Трішечки замерзли ми.
Грудень каже: «Пострибай!».
Січень просить: «Присідай!».
Встали — сіли, встали — сіли,
Розігріли наше тіло.
Лютий місяць нагадав:
Час нам братися до справ.
Сіли, дітки, всі гарненько,
Спинки держімо рівненько.
Книжки відкриваємо —
Знання здобуваємо.

6. Етап підготовки учнів до сприймання змісту тексту

1) Робота над загадкою.

- Лист зелений і міцний,
Сніг для нього не страшний,
А коли весну стрічає,
Сині очі розкриває. (*Барвінок*)

— Барвінок поряд з іншими ранніми квітками є провісником весни. А оскільки його листя не гине ані влітку від спеки, ані взимку від холоду, морозу і снігу, рослина стала символом радісної життєвої сили. Здавна вважалося, що ця рослина дарує дівчині вроду.

З барвінку та калини в давнину виготовляли весільні вінки. Кожна дівчина власноруч садила і вирощувала барвінок собі на віночок. Про барвінок складено багато пісень, легенд. Послухайте одну з легенд.

2) Переказ легенди заздалегідь підготовленим учнем.

Жили колись давно чоловік з дружиною у любові та злагоді. А найбільшою потіхою для них був їхній синочок на ім'я Бар. Виріс він гарним парубком. Багато дівчат мали собі на думці вийти за нього. Сохло серце за Баром і в однієї дівчини, яка мала за маму відьму. Але посватався Бар до іншої, котру звали Вінкою. Ворожба відьми не могла розбити того кохання.

І ось настав день весілля. Щасливі молодята стояли на воротах для батьківського благословення і чекали тієї хвилини, щоб піти до шлюбу.

Аж тут звідкись ворожка зі своєю дочкою. Ворожка стала перед молодими, проголосила своє прокляття й окропила їх чорним смердючим настоєм якогось зілля. За хвилину на місці, де стояли Бар і Вінка, вже нікого не було. Кинулися люди до ворожки, а вона махнула руками і злетіла чорною вороною. Кинулися до її дочки, а та злетіла до хмар сірою галкою. Упала матінка Барова на те місце, де стояв її син, і скропила землю слізьми. І сталося диво: на очах у всіх із землі проросло зелене зілля, уквітчане дрібненьким блакитним цвітом...

А назвали його барвінок. І тягнеться він до хат, до батьківських могил. Кожна дівчина вплітає його у свій весільний вінок. (*Легенда про барвінок — за посиланням <http://kazkar.info>*)

3) Словникова робота.

— Леся Українка також присвятила барвінку свій твір. У народі барвінок часто називали хрещатим. Що означає цей вираз?

Форма квітки барвінку — хрест або перехрестя — визначає його символіку: єднання живих людей з їхніми предками, які відійшли з цього життя, а барвінок у весільному вінку — свідчення вічного кохання живих. Хрещатим його називають ще й тому, що, утворюючи своїми пелюстками хрест, тягнеться в усі чотири сторони світу.

7. Етап первинного сприймання змісту тексту учнями

Виразне читання вчителем вірша Лесі Українки «Барвіночку мій хрещатий...».

8. Етап перевірки первинного сприймання змісту твору

1) Перевірка емоційного сприймання змісту.

- Чи сподобався вірш? Що вас вразило? здивувало?
- Які почуття вас огорнули під час слухання вірша?

2) Словникова робота.

Вправа «Читання луною» за учнем, який гарно читає

зелений	садила
рясний	викохала
навесні	хрещатий
барвіночку	здасися

— Прочитайте слова, що називають дію предмета, ознаку предмета, назву предмета.

9. Етап поглибленого смислового й структурного аналізу тексту

1) Робота в парах: хорове читання вірша.

Вправа «Причеп»

Перший рядок вірша читають учні першої парти, другий рядок — першої та другої парти, третій рядок — першої, другої та третьої парти і т. ін. Коли всі пари приєдналися — останні рядки читають уголос хором.

2) Поглиблене усвідомлення фактичної інформації.

Бесіда за змістом прочитаного з елементами вибіркового читання

- До кого поетеса звертається у вірші?
- Як описує барвінок? Прочитайте.
- Які пестливі слова вживає Леся Українка? Прочитайте.
- Як уважаєте, якого звучання надають поезії ці слова?
- Який загальний настрій цієї поезії?
- Чому поетеса використовує саме слово *викохала*, а не *виростила*? (*Бодбайливо, з любов'ю доглядала за барвінком.*)
- Виберіть і прочитайте рими, що зустрічаються у вірші.

3) Виразне читання вірша «Барвіночку хрещатий...» учнями.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Етап рефлексивного аналізу змісту прочитаного

Вправа «Незакінчене речення»

- Сьогодні на уроці ми читали поезії...
- Справжнє ім'я Лесі Українки...
- У вірші «З гір на долину...» описано...
- Друга поезія присвячена...
- Я дізнався про барвінок...

2. Інструктаж щодо виконання домашнього завдання

За бажанням вивчити один з віршів напам'ять (с. 58–59). Відповісти на запитання на с. 59.